

Editörler Dan Podjed, Meta Gorup, Pavel Borecký ve Carla Guerrón Montero; **Why the World Needs Anthropologists**, Routledge, ISBN: 978-1-003-08739-7 (ebk), 182 sayfa.

Dr. Alim Koray CENGİZ¹

Routledge yayınevi tarafından 2021 yılı başlarında Dan Podjed, Meta Gorup, Pavel Borecký ve Carla Guerrón Montero editörlüğünde yayımlanan “Why the World Needs Anthropologists” (Dünyanın Neden Antropologlara İhtiyacı Var?) adlı çalışma, yer alan yazarların antropoloji disiplininin sosyal değerini ve pratik uygulamasını sorguladığını belirten bir bilgi notuyla başlıyor. Kitaba katkı sağlayan yazarların, dünyayı daha iyi bir hale getirmek için antropologlara ve topluma antropolojiyi kullanmanın pratik yollarını göstermeyle ilgili belirli önerilerde bulunulacağı belirtilmektedir.

Dan Podjed ve Meta Gorup’un birlikte yer aldığı Giriş bölümünde disiplinin tanınmaya başladığı ilk zamanlarda antropologların, ne yaptığı çok da anlaşılmayan garip görünüşlü kişiler olduğu belirtiliyor. “Disiplinin tartışmalı tarihi” alt başlıkta Britanya’daki ilk antropoloji bölümlerinin İmparatorluğun kolonyal isteklerine hizmet etmesi ele alınmış. “Önyargıların yıkılması” adlı alt başlıkta üniversitelerin mezun edecekleri öğrencilerini akademi dışındaki işgücüne hazırlamaları konusuna değinilmiş. Bölümde ayrıca, antropologların Intel, Microsoft ve Nissan gibi teknoloji firmalarında, gelişen insansız araçlar, akıllı binalar, kullanıcı arayüz teknolojileri gibi konulara katkı sağladıkları belirtilmektedir. Antropologların, öğretmen, araştırmacı, tasarımcı, yönetici, danışman gibi unvanlarla sosyal politika, kalkınma, göç, kültürler arası ilişkiler, sosyal hizmet, yönetim, pazarlama, sağlık sektörü, tasarım, iletişim, hukuk, teknoloji, çevre, turizm, kültürel miras ve sanat gibi pek çok alanda devlet kurumları ve sivil toplum örgütleri bünyesinde yer almaya başladıkları ifade edilmektedir. “Antropolojiyi yeniden ele alma” (Rebranding anthropology) alt başlığında 2013 yılında ilk başladığından bu yana Amsterdam, Padua, Ljubljana, Tartu, Durham, Lisbon ve Oslo olmak üzere WWNA etkinliğinin 7 şehir gezdiği ve artık dünya çapında tanınan bir etkinlik haline geldiği belirtilmektedir. Bu arada etkinliğin 10-12 Eylül 2021 tarihinde Prag’da yapıldığını belirtmiş olalım. Kitapta farklı antropologların öngörülerini ve kişisel deneyimlerinin yer aldığı ve bunlara ek olarak her bölümün sonunda da antropoloji öğrencileri için saha çalışmalarında kullanabilecekleri beş öneri yer alıyor.

“Tüm Doğru Yerlerde Etnografi” adlı ilk bölüm antropologların yakından tanıdığı bir isim: Thomas Hylland Eriksen. Araştırmacı geçmişte antropolojinin uzak yerlerdeki küçük ölçekli toplumlarla ilişkilendirilmesine rağmen bugün çağdaş dünyadaki büyük küçük tüm toplumların, göç, iklim değişimi, küresel ekonomik krizler gibi sorunlarla baş etmek zorunda kaldığını belirtiyor. Dolayısıyla da günümüz antropolojisinin sadece yerel ölçekli düşünmekle kalmayıp daha geniş merceklerden bakmasının gerekliliğine işaret ediyor. Eriksen, antropolojinin, sorunları tek başına çözmekten çok farklı yönleriyle ve anlaşılabilir bir şekilde ortaya koyduğunu belirtirken anahtar kavramların kültürel görelilik, etnografi, karşılaştırma ve bağlam olduğunu söylüyor. “Etnografinin gücü” adlı alt başlıkta büyük alet çantalarında gözlem, katılım ve karşılıklı konuşmayı da birleştirerek antropologların diğer araştırmacılardan daha fazla detaylı ve nüanslı tanımlamalar elde ettiklerini, antropolojinin mütemmim cüzü diyebileceğimiz etnografik araştırmanın uzun süre

¹ Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Sosyal Antropolog, Hatay/Türkiye, cengiz.koray@yahoo.com

almasının sebeplerinden birisinin de saha çalışmaları olduğunu ekliyor. “Karşılaştırmanın zorlukları” adlı alt başlık belki de antropolojinin etnografik çalışmalar yoluyla karşılaştırmalar yapabilmesinin avantajlarına dikkat çekiyor. Bir başka önemli saptaması da antropolojinin ya da genel olarak sosyal bilimlerin görünmeyeni görünür hale getirmesi. Antropolojiye olan ihtiyaç alt başlığında “antropolojinin 21.yüzyılda yegâne bilgi kaynağı olduğu, küreselleşmiş bir dünyayı anlamada elzemdir, sahîh veya tasavvur edilen kültürel ayrışmaları anlamamanın inşasında gereklidir” sözleri bu bakımdan oldukça rasyonel. Saha çalışmalarında yolunu kaybeden genç araştırmacılar için “muğlaklığa, karmaşıklığa ve tutarsızlığa inandım” ifadesi ise kesinlikle kutup yıldızı diyebiliriz. Eriksen, dünyayı daha iyi bir hale getirmede derin niteliksel bilginin içindeki muğlaklığı ortaya koymanın zorluğunu ama bunun bir o kadar da önemli olduğunu belirtiyor. Bu arada Eriksen, cep telefonundan, iklim değişimine ve kapitalizme dair bir dizi farklı konuda konuşmalar yapabilmesini, ayrıca, iki adet roman yazmış olmasını da antropoloji bilgisine bağlıyor. Kısacası antropolojinin getirileri sayesinde çok yönlü bir insan olduğunu ifade ediyor.

İkinci bölüm, “(Kültürel) Çeşitlilik Dünyasında Yaşamak ve Araştırmak” adlı başlıkla Lenora Bohren’e ait. Bohren’e göre günümüz dünyasında kitle iletişim araçları sayesinde dünyanın daha da yerelleşmiş bir durumda olmakla birlikte kültürel çeşitliliğin hakimiyetini sürdürdüğünü belirtiyor. Araştırmacı, örnek olarak verdiği Amerika Birleşik Devletleri’nde iş dünyasında daha fazla farklı ülkelerden uzmanlık alanları doğrultusunda çalışanlara ihtiyaç duyulduğunu, aynı zamanda çok fazla yabancı öğrencinin de öğrenim görmek üzere ABD’ye geldiğini ifade ediyor. Göçle gelenlerin uyumları ve yerelde yaşayanlarla iletişimlerini ve adaptasyonlarını artırmak için antropologların önemli bir işlev görebileceğini de ekliyor. “Çevresel konular” alt başlığında Bohren, antropologların çevresel bozulma durumu, ihtiyaç duyulan farklı adaptasyonlar ve iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini nihai olarak azaltma konularını ele almada, kültürlerarası ekosistem mühendisleri ile birlikte çalışma ihtiyacının ortaya çıktığını ve antropologların bu işi kotarmada donanımlı olduklarını belirtiyor. “Dünya daha küçük bir yer haline geldi” başlıklı bölümde bütünsellik / bütüncülük ve kültürel görelilik gibi kavramlardan dolayı antropologların, mülteci krizleri, kültürel melezleşme ve küresel çevre bozulmaları konularını ele almada gereken etkili politikaların oluşturulması ve karar almada önemli bir yer edinebileceklerini ifade ediyor. Bohren, öğrenimini tamamladıktan sonra Fas, İsrail, İran ve Afganistan gibi ülkeleri gezmesinin ve antropolojinin kendisine kattıklarını “kültürler arası kariyer deneyimi” adlı son bölümde serimleyerek genç araştırmacılara gezerek öğrenmenin değerini gösteriyor.

Üçüncü bölümde “Antropolog Olmak Neye Benzer” başlığıyla Joana Breidenbach’ı görüyoruz. Breidenbach, Amerikalıların neden Trump’a oy verdiğini anlama çabası bağlamında Arlie Russell Hochschild’ın “Strangers in Their Own Land: Anger and Mourning on the American Right” (2016) adlı etnografik çalışmasını okuduktan sonra jetonun düştüğünü söylüyor ve dünyanın neden antropologlara daha fazla ihtiyaç duyduğunu da daha iyi anladığını. Biraz da Bauman’a selam çakarak “Neden? Yaşamın akışkanlığına daha fazla yaklaşmak” adlı başlık altında dijitalleşmeyle birlikte gerçeklik görüntüsünün statik ve sabit olmaktan çıkıp, tersine akışkan

bir hal aldığı ifade ederken internetin de devamlı bir değişim süreci içinde olduğunu söylüyor. Breidenbach, Bauman'ın akışkanlık kavramından yola çıkarak her gün binlerce yeni web sayfası, platformlar ve hizmetlerin ortaya çıktığı ortamda bireyin dijital bir dünyada kuşatıldığına vurgu yapıyor. Bu bölümün en ilgi çekici yanı Breidenbach'ın girişimci yönünü ortaya koyması belki de: "2007 yılında betterplace.org sitesini ve 2010 yılında Think-andDo Tank sitelerini kurdum. Esas amacım dünyanın farklı yerlerinden küçük çaplı projeler için destek bulabilmektir. Betterplace.org sitesinin gelişimiyle birlikte bugün site sivil toplum etkinliklerinin bir araya geldiği ve fonlar sağlayabildiği, sosyal projeler için yıllık milyonlarca Avro fon ve bağış bulabildiği bir Almanya'nın en büyük sitesi haline geldi." Sitenin bu haliyle yoksullar ve marjinalleşmiş gruplara daha etkili bir destek sağlanması için empirik veri toplanmasında etkili olduğunu belirtiyor. Bundan da ötesi "betterplace" sitesinin etkili olmasından sonra şu anda çatı anlamına gelen "Das Dach" adlı yeni bir proje üzerinde çalışmaya başladığını belirtiyor. Breidenbach'a göre sosyal sistemler ve içsel dönüşüm arasındaki bağları inceleyen kendi araştırma alanına sahip olan Das Dach dünya çapında bir hareket olacak ve bununla ilgili olarak da Berlin'de bir dizi girişimci ve şirkete ev sahipliği yapan bir alan. Disiplinler arası bir alan olarak iş dünyası, sivil toplum ve antropolojiyi bir araya getirmeyi hedefleyen Breidenbach'ın projesi müthiş etkileyici görünüyor.

Dördüncü bölüm, "Belirsizlikler Dünyasında Antropoloji" başlığıyla Sarah Pink'e ait. Pink, "dünyanın antropologlara ihtiyacı vardır çünkü dünya her türlü eşitsizliklerle kalbura dönen kaçınılmaz muğlaklıkların olduğu ve çözülemeyen sorunların yer aldığı bir yerdir" diyor. Yakın gelecekte, bir dizi ütopyik ve distopik teknolojik karmaşıklıkların olacağı gibi iş ve teknoloji alanında boy gösteren sorunlarla daha fazla karşı karşıya kalacağımızı da ifade ediyor. Otomasyon ve makine zekâsının da yaşam şeklimizi değiştireceğini ekliyor. Hem ekip çalışması hem de disiplinler arası çalışmanın gerekliliğini vurguladığı "Olasılıklar dünyasında antropoloji" alt başlığında antropolojinin kapalı çözümler üretmekten çok üretici olasılıkların açılması sürecinde yaşanan dünyada nasıl daha uyumlu çözümler ortaya koyulabileceğini göstermede etkili olacağını belirtiyor. "Antropoloji için yeni yönler" adlı bölümde dünyanın netice itibarıyla geleneksel antropolojik pratiğin ötesinde bir başka gelişme yolu arayan gelecek odaklı antropolojiye ihtiyacı olduğunu belirtiyor. Pink, Avrupa Sosyal Antropologlar Birliği'nin 2014 yılı toplantısında geleceğe odaklanarak "Gelecek Antropolojileri Ağı" (FAN) kurduklarını da ifade ediyor. Genel başlığa öykünen "Belirsizlikler dünyasında bir antropolog olmak" adlı son bölümde daha önceki çalışmalarındaki konuların ve bu konulardan çıkan teori ve metodolojinin, ortaya çıkan teknolojilere yeni bir antropoloji tasarımı araması konusunda ilham verdiğini belirtiyor. Bunun için de pratik uygulama, teknoloji tasarımının nasıl değişeceği, kullanılacağı ve düzenlemenin kavramsallaştırılacağına bulunmasında kolektif bir ajanda kullanılmalıdır diye ekliyor. Pink'in kendisinden önceki tüm araştırmacılar gibi kolektif ve disiplinler arası çalışmaya vurgusu açık.

Beşinci bölümde "Diğer İnsanların Sorunları ile İlgili Antropoloji Yapmak" başlığı ile Steffen Jöhncke'yi görüyoruz. Araştırmacı Kopenhag Üniversitesinde antropolojiyi farklı alanlara uygulama üzerinde uygulama amacı taşıyan Uygulamalı Antropoloji için AnthroAnalysis Merkezinin 10 yıldır başkanlığını yürüttüğünü belirtiyor. Jöhncke, çalışmalarının temel unsurunun kurumsal ihtiyaçların eleştirel yorumlaması, çevirisi ve antropolojik araştırma sorularına sorunların anlaşılabilir

işbirliği yapılarının kurulması olduğunu ifade ediyor. Böylesi bir durumda antropolojinin kuramsal ve metodolojik kapasitesinin insanların yaptıkları işleri anlamada kullanılabileceğini de ekliyor. Jöhncke de diğer araştırmacılar gibi işbirliğini oldukça önemli görmekte. İşbirliğinden söz ederken, sadece bilgi veren informantlar olarak görmenin ötesinde sorunları anlamak ve empirik bilgi edinebilmek için uzmanlık seviyesinde bakış açıları geliştirmenin önemine vurgusunu görüyoruz.

Altıncı bölüm “Çeşitlilik ve Karmaşıklık Araştırmak” adlı başlıkla Tanja Winther’a ait. Winther, kendisine ait bölümde, enerji sorunu ve dünyayı güçlendirmede antropolojinin rolünü ele alacağını ve diğer disiplinlerle işbirliğine olan ihtiyacın göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtiyor. Araştırmacı, enerji sektöründe antropologların daha fazla yer almasının çözümün başarısını artıracığını ekliyor. Bu bölümde Winther’ın Hindistan, Kenya ve Norveç’te enerji kullanımı konusunda çarpıcı açıklamaları var. Antropologlarla mühendislerin farklı bakış açılarına sahip olduklarını belirtirken öte yandan bu farklı bakış açılarının insan faktörünü göz ardı etmeden birlikte çalışmanın etkili olacağını da ifade ediyor. Winther’ın “anahtar aracımız, insanların bu dünyayı algılama ve deneyimleme şekillerine yakın olarak teknolojileri de içine alarak dünyayı temsil etmektir” cümlesi belki de bölümün özeti diyebiliriz.

Yedinci bölüm “Yağmur Ormanından Güneş Enerjisi Alanlarına Antropoloğun Seyahati” adlı bölümle Sophie Bouly de Lesdain’e ait. Lesdain, antropolojinin sıcak sosyal tartışma zamanlarında önemli olduğunu fakat aynı zamanda endüstriyel ve ticari alanlarda ve kamu politikasıyla ilgili pratik uygulamalara sahip olduğunu ifade ediyor. Araştırmacı, enerji kullanımının, güncel trendlerle, modayla ve teknolojiyle doğrudan ilgili olduğuna ve burada da insan faktörünün oldukça önemine vurgu yapıyor. Lesdain’in, Fransa’da elektrik üreticisi Electricité de France (EDF) ile olan iş deneyimini de vurguladığını görüyoruz. Kullanıcı profilini ve tercihlerini anlamak gerektiğini, enerji ile ilgili çalışmaların interdisipliner çalışmaları da işin içine dahil ettiğini işte tam da bu yüzden antropolojinin bu çalışmaların içerisinde yer alması gerektiğini belirtiyor.

Rikke Ulk’a ait olan bir diğer bölümün başlığı “Antropologlar Anlam Üretir, İçgörü Sağlar ve Birlikte Değişim Yaratır”. Danimarkalı antropolog 2003 yılında “Antropologerne” (antropologlar) adlı bir danışmanlık firması kurduğunu belirtiyor. Ulk, akademi dışında özel sektörde çalışmanın inceliklerini ve detaylarını anlattığı bu bölümde akademidekilerin tersine araştırma sonuçlarını diğer akademisyenlerle tartışmak yerine müşterileri ile tartışıp fikirlerini paylaştıklarını, müşterilerinin kendilerini davet ettiğini ve birlikte çözüm üretme arayışına girdiklerini vurguluyor. Ulk’un bir başka ilginç açıklaması ise Samsø adasının 1997 yılında yenilenebilir enerji topluluğu yarışmasını kazanması ve bu süreçte yaşananları anlatması. Ulk, Samsø’da yaşamaya başlayıp çalışmayı oradan yürüttüğünü ve yerel çalışmalar üzerinden küresel sonuçlara varmak üzerine yorumlarıyla konuyu ilginç bir noktaya taşıdığını ifade etmeliyiz.

Dokuzuncu bölüm “Antropoloji Hazinesini Dünyaya Açmak” başlığıyla Jitske Kramer’e ait. Jitske bu bölümde yerel toplulukların ötesinde kurumların incelenmesini ele alıyor. Araştırmacı, kurumsal antropolojinin, kurumları, şirketleri, yönetim kurulları ve yönetim kurulu üyelerinin, antropologların kabile toplumlarını gözlemlediği gibi inceleyebileceğini belirtiyor.

Antropolojinin görünmeyi görünür hale getirdiğinden yola çıkarak organizasyonel kültürün olduğu yerde kültürel değişimin gerçekleştiğini ve kurumsal kültür içerisinde yer alan ritüellerin, davranış örüntülerinin antropoloji aracılığıyla daha kolay ortaya koyulabileceğini ifade ediyor. Ayrıca, Jitske çalıştığı firma adına görüşmeler gerçekleştirirken almış olduğu özel bilgilerin doğru kullanımını da vurgulayarak antropolojinin etik değerlere doğru yaklaşımına işaret ediyor.

Bir sonraki bölüm “Değişimi Kolaylaştırmada Uygulayıcının Rolü” başlığıyla Anna Kirah’ya ait. Kirah, antropologların bir kurumun yapısını değiştirmede bunu insanlar olmadan değil değer yaratan kalıcı çözümler üretmek için onlarla birlikte tasarlamaya çaba gösterdiklerini belirterek başlıyor. Araştırmacı Boeing firmasıyla yapmış olduğu çalışmada kendisinden ne beklediği üzerine kafa yordüğünü, onlara ne gösterebileceği ve neyi sunabileceği üzerine düşüncesini ifade ediyor. Kirah, insanlığın devamlı bir değişim içinde olduğunu belirtirken dört farklı değişime dikkat edilmesi gerektiğini vurguluyor: küreselleşme, sürdürülebilirlik (çevre ve iklim krizi konularında başarı), artan nüfusla birlikte insan sağlığı, katlanarak artan ve büyüyen teknoloji ve insanlık arasındaki dengenin sağlanması. Kirah’nın ele aldığı iki önemli konuya değinmekte fayda var. İlki, gezegenimiz için sürdürülebilir ürünler, hizmetler, hükümetler ve politikalar geliştirilmesinde diğer mesleklerin olduğu kadar antropologların da eşit derecede önemli bir rolü olduğuna olan inancı. Diğeri ise ilk başlarda araştırma şirketlerinde çalışmaya başladığında onur, etik ve bütünlük anlamında akademiden kapitalizme hizmet ettiği yönünde eleştiri aldığını fakat okuldan almış olduğu eğitimle aynı yolda devam ettiğini belirtmesi.

Son bölüm, “Gerçekten Daha Fazla Antropologlara İhtiyacımız Var mı?” başlığıyla Riall W. Nolan’a ait. Nolan, daha fazla antropoloğa değil ama daha fazla antropolojik bakışa ihtiyacımız olduğunu söylüyor. Araştırmacı, halkın antropologlar gibi düşünmesinin en kolay yolunun antropolojinin ilkökul ve ortaokul dersleri arasına alınmasının olduğunu belirtirken sadece antropologların değil, vatandaşlar, seçmenler ve toplum içinde tüm seviyelerdeki karar alma mekanizmalarındaki de antropolojik bakış açısına sahip olmasına ihtiyaç vardır diyor.

Pavel Borecky ve Carla Guerron Montero tarafından yazılan “Uygulamalı Antropolojinin Geleceğine Dönüş” adlı başlığı taşıyan sonuç bölümünü kitabı okumak isteyenlere bırakarak kitapla ilgili yorumlarımı eklemek istiyorum. “Dünyanın neden antropologlara ihtiyacı var?” adlı çalışmanın hem özel sektörden hem de akademi dünyasından araştırmacıları bir araya getirmesi bakımından ilgi çekici olduğunu söyleyebiliriz. Yazarların tümü mezun olan öğrencilerin hareket alanını genişletebilmek anlamında önerilerde bulunuyorlar. Bunlardan birisi de antropolojinin, mühendislik, sağlık, çevresel konular, kamu politikaları gibi alanlarda daha etkin yer alabilmesi için sözü geçen alanlarla daha fazla işbirliği içerisine girmesi ve öğretim müfredatlarının da bu yönde evrilmesi. Dünyanın daha iyi bir yer haline gelebilmesi için de antropolojik bakış açısının toplumun tüm katmanlarına yayılmak üzere bu disiplinin atağa kalkması gerektiği ifade ediliyor. Kitabın tüm yazarları akademinin fildişi kulelerinde oturan akademisyenleri de işbirliği içerisine girmeye ve disiplinin dışındaki kurumsal işbirliklerine doğru adım atmaya davet ediyorlar.

Kitabın bu anlamda ezber bozan bir yapısı olduğunu vurgulamak lazım. Orijinali İngilizce olan ve oldukça kolay okunabilecek bir dile sahip bu kitabın Türkiye'deki antropoloji bölümlerinde ve özel sektörde istenilen değişimin hızlanması amacıyla yakın zamanda Türkçeye tercüme edilmesi oldukça yararlı olacaktır.